

ŞANLIURFA İLİ KÖYLERİNDE YAŞLILARIN DEMOGRAFİK VE SOSYO-EKONOMİK DURUMLARI İLE YOKSULLUK VE YAŞLILIK ALGILARI

DEMOGRAPHIC AND SOCIO-ECONOMIC STATUS OF THE ELDERLY IN THE VILLAGES OF ŞANLIURFA PROVINCE AND PERCEPTIONS OF POVERTY AND OLD AGE

Müge K. DAVRAN¹ - Mehmet Reşit SEVİNÇ² - Mehmet CANÇELİK³

Öz

Bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa İline bağlı köylerde yaşayan yaşlıların demografik ve sosyo-ekonomik durumlarını saptamak, yoksulluk ve yaşlılık algılarını ortaya koymaktır. Araştırmanın verileri Şanlıurfa'da 16 köyde, 65 yaş ve üzeri toplam 112 kişiyle yapılan bireysel görüşmeler sonucu elde edilmiştir. Araştırmanın kuramsal çerçevesi yapısal fonksiyonel yaklaşımdır. Araştırmada elde edilen veriler toplumsal değişme ve toplumsal cinsiyet açısından yorumlanmıştır. Yaşlıların toplum içerisindeki sosyo-ekonomik statüsünün ve yaşlıların beklentilerinin zamanla değiştiği; genel olarak yaşlılık ve yoksulluk algısının toplumsal cinsiyet açısından önemli farklılığa sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Yaşlılık, Yoksulluk, Kırsal Alan, Toplumsal Cinsiyet, Şanlıurfa.

Abstract

The aim of this study is to investigate demographic and socio-economic structure of old people and to reveal life satisfaction and perception related oldness and poverty of old people living in villages of Şanlıurfa Province. Research was conducted 16 villages and concluded with 112 old people by means of personnel interview. Structural-functional model was used and data were interpreted from the point of societal transformation and gender view in the study. In generally it was found that expectations and value of old people in society is changing; poverty situation, perception of oldness and poverty has difference related with gender.

Keywords: Oldness, Poverty, Rural Place, Gender, Şanlıurfa.

¹ Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü 01330 Sarıçam-Adana, mkantar@cu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4780-1043

² Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi Bozova MYO Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programı, rsevinc@harran.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0617-7822

³ Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi Şanlıurfa Sosyal Bilimler MYO İşletme Yönetimi Programı, m.cancelik@harran.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8158-4455

1. GİRİŞ

Ülkelerin sosyo-ekonomik kalkınmalarıyla birlikte doğuşta beklenen yaşam süresi uzamakta ve doğal olarak ülke nüfuslarının yaşlanması söz konusu olmaktadır. Yaşlı nüfus, çocuk, genç ve kadın nüfus gibi özel bir kategori olup (Güler ve ark, 2016); sağlık, ekonomi, bakım, barınma, yoksulluk vb. kendine özgü sorunları bulunmaktadır. Aynı zamanda yaşlılık kavramı çağa, toplumsal gelişmişliğe ve bölgeye göre değişmektedir (Özkul ve Kalaycı, 2015; Mulley, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü, yaşlılığı çevresel etmenlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması olarak tanımlarken; bilim ise ayrıcalıksız olarak her canlıda görülen, tüm işlevlerde azalmaya neden olan, süreklilik arz eden evrensel bir süreç olarak ve organizmada geriye dönüşü olmayan yapısal ve fonksiyonel değişikliklerin tümü şeklinde tanımlamaktadır (Sungur, 2012).

Gelişmiş Batı ülkelerinde 100 yıllık (19. yüzyılda başlamıştır) bir zaman dilimini kapsayan yaşlanma süreci, ülkemizde son 30-40 yıl içinde hız kazanmıştır (Güler, 2017). Dünya nüfusunun 2018 yılında %9,1'ini yaşlı nüfus oluştururken; Türkiye, OECD ülkeleri arasında en hızlı yaşlanan ikinci ülkedir ve 167 ülke arasında 66. sırada yer almaktadır. Birleşmiş Milletler (BM)'in tanımına göre bir ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %8 ile %10 arasında olması o ülke nüfusunun yaşlı, %10'un üzerine geçmesi ise çok yaşlı olduğu anlamına gelmektedir. Türkiye BM'in tanımına göre %8,8 yaşlı nüfus oranı ile "yaşlı toplum" statüsündedir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2014 yılında %8 iken, 2018 yılında %8,8'e yükselmiştir ve 2018 yılında yaşlı nüfusun %44,1'ini erkekler, oluştururken %55,9'unu ise kadın nüfus oluşturmaktadır. TÜİK'e göre 2023'te yaşlı nüfus oranının %10,2 olması beklenmektedir ve buna göre Türkiye 2023'te yaşlı nüfus olma adaydır (TÜİK, 2019; WHO, 2015). Özkul ve Kalaycı bu demografik değişimin, hayatın tüm alanlarında olduğu gibi yaşlı bireylerin sorunlarının artmasını da beraberinde getireceğini belirtmişlerdir (Özkul ve Kalaycı, 2015; Mulley, 2012).

Türkiye'de sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişme sürecinin hız kazandığı 1950'li yıllardan sonra çekirdek aile oranlarının artması, ortalama yaşam ömrünün uzaması, kırdan kente yapılan göçlerin yoğun olarak devam etmesi gibi toplumsal yapıda değişme yaratan nedenler sonucu kırsal alandaki yaşlı nüfusa ait sorunlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Genel bir gözlem olarak yaşlı nüfusun sosyo-ekonomik yoksulluk ve yoksunluk içerisinde olduğu söylenebilir. Özellikle köylerde, gençlerin değişik nedenlerle şehre göçüyle beraber fiziksel açıdan güçsüz kalan yaşlılar toprağı işleyememekte, buna bağlı olarak tarımsal alanlar atıl kalmakta, küçülen aile genişliği ve yaşlılık nedeniyle üretim yapamayan yaşlı aile fertleri hazır ürün alımına yönelmektedirler. Nüfus yetersizliği nedeniyle mevcut işyerleri (bakkal, değirmen, kahve vb.), sağlık kurumları (sağlık ocağı) kapanmakta, toplu ulaşım sefer sayıları azalmakta ve sonuçta köyde kalan yaşlılar gıda, sağlık vb. sosyo-ekonomik birçok ihtiyaçları için çocuklarına, akrabalarına ve komşularına, yani çevrelerine bağımlı hale gelmektedirler. Diğer taraftan gençler ailelerine maddi olarak destek olsalar bile, şehirde yaşamın köyden daha pahalı ve kompleks olması nedeniyle bu yardımlar sınırlı olmakta, yakın mesafelerde/aynı şehirde olmama vb. nedenlerle doğal bir yoksunluk da oluşmaktadır.

Nitekim Sungur geleneksel Türk toplum yapısında yaşlıların yerinin aile olarak kabul edilmesine rağmen, son yıllarda yaşanan toplumsal değişmelerin (çekirdek aile oranının artması, hanelerin küçülmesi, kadınların çalışması, bireyselleşme vb.) bu algının da değişmesine neden olduğunu, evde yaşlılarla ilgilenecek kimsenin kalmadığını ifade etmiştir (Sungur, 2012).

Güler'e göre nüfusun yaşlanmasından daha önemli olan konu ise Türkiye'nin alt yapı olarak henüz bu hızlı yaşlanma sürecine hazırlıklı olmamasıdır (Güler, 2017). Bir diğer

vurgulanması gereken nokta ise Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren hız kazanan kırdan kente göç süreci ile birlikte yaşlıların ağırlıklı olarak kırsal alanda yaşaması, kırdan kente göçün, aile yapısını etkilemiş ve geleneksel geniş aileden çekirdek aileye doğru değişim sürecini de hızlandırmış olması ve bu durumun, geleneksel geniş ailelerde “bilge” konumunda olan yaşlının (65 yaş ve üzeri) giderek “yük” olarak algılanmasına ve yaşlının yalnızlaşmasına neden olmasıdır. Diğer taraftan önümüzdeki yıllarda tüm dünyada nüfus açısından en önemli sorunun “yaşlı nüfus” sorunları olduğu da kabul edilmekte olup yaşlıların en önemli sorununun yoksulluk ve toplumda yalnızlaşmaları olacağı da söylenebilir. Yoksulluğun kırdan ve dezavantajlı sayılan gruplarda (kadın, yaşlı vb.) daha yüksek olması da kırsal alanlarda konu ile ilgili yapılacak araştırmaların önemini ortaya koymaktadır. Diğer taraftan yoksullaşan ve yalnızlaşan yaşlıların, yoksulluk ve yaşlılık algılarının da ortaya konması, uygulanacak politikalara yön vermesi açısından oldukça önemlidir.

Türkiye’nin yaşlı nüfus olarak tanımlanması ve yukarıda genel hatlarıyla ele alınan yaşlı nüfus olgusuna bağlı olarak yaşlılıkla ilgili yapılan çalışmaların sayısının ve niteliğinin artması gerekmektedir. Son yıllarda bu konuda Türkiye’de yapılan çalışmaların da sayısı artmakla beraber, bu çalışmaların ağırlıklı olarak sağlık üzerine yoğunlaştığı söylenebilir. Nitekim Özkul ve Kalaycı (2015) tarafından yapılan bir çalışmada Türkiye’de yaşlılıkla ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş (tez, makale, proje vb.) ve bu çalışmaların ağırlıklı olarak sağlık, yaşam kalitesi, yaşlılık algısı, sosyal politikalar vb. konularda yoğunlaştığı belirtilmiştir.

Diğer taraftan konunun kır ve kent boyutuyla olduğu kadar toplumsal cinsiyet bakış açısıyla ele alınması da yaşlılık sorunlarının tüm yönleriyle ortaya konmasına imkân verecektir. Ancak kır bazında yapılan çalışma sayısı da çok sınırlıdır. Bu konuda yapılmış iki çalışmaya örnek olarak “Kırsal Kesimde Kadın Yaşlı Olmak” (Güler ve ark., 2016) ve “Kırsal Yaşlılık Analizi” (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2015) örnek verilebilir. TÜİK tarafından hazırlanan yaşlılıkla ilgili istatistiklerde (TÜİK, 2018) bile kır kent ayrımı yapılmamaktadır.

Yukarıda bahsedilen konulardan hareketle bu çalışmada, Şanlıurfa iline bağlı köylerde yaşayan yaşlıların mevcut demografik ve sosyo-ekonomik durumlarını saptamak, yoksulluk ve yaşlılık algılarını ortaya koymak ve literatüre özellikle kırsal alan açısından katkı sağlamak amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Kırsal kesimde yoksulluğun kentten daha yoğun olması nedeniyle bu çalışmada araştırma alanı olarak kırsal kesim ele alınmıştır. Nitekim “Hanehalkı İşgücü Araştırması” sonuçlarına göre, istihdam edilen yaşlı nüfusun sektörel dağılımı incelendiğinde, 2017 yılında yaşlı nüfusun %68,7’sinin tarım sektöründe, %24,2’sinin ise hizmetler sektöründe yer aldığı görülmüştür (TÜİK, 2019).

Yaşlı nüfusun yoksulluk ve yoksunluğu toplumun her kesiminde aynı şekilde oluşmamaktadır. Diğer bir ifadeyle içinde bulunulan toplumun/bölgenin/semtin ekonomik kaynakları, kültürel yapısı, eğitim düzeyi, geleneksel değerleri vb. unsurlar oldukça etkili olmaktadır. Geleneksel değerlerin ağır bastığı bölgelerde yaşlıların diğer bölgelere göre daha fazla korunup kollandığı söylenebilir de, sonuçta belirli bir yoksulluk ve yoksunluktan bahsedilebilir. Bu nedenle bu çalışmada geleneksel değerlerin görece daha yoğun olarak yaşandığı ve uygulandığı Şanlıurfa ili araştırma alanı olarak gayeli örnekleme yöntemine göre seçilmiştir.

Çalışmanın ana materyalini, Şanlıurfa iline bağlı 6 ilçenin köylerinde oturan kişilerden elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Seçilen ilçeler ve uygulanan anket sayıları Tablo 1’de verilmiştir. Köyler kendi içinde homojen karakterde olduğundan her köyde hane sayısının %10’u alınarak, uygulanacak anket sayısı 94 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte uygulanması gereken toplam anket sayısının %19’u oranında fazla anket yapılarak toplamda 112 görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerin 69’u kadın; 43’ü erkektir.

Tablo 1. Anket Uygulanan İlçe, Köy ve Anket Sayıları

İlçeler	Köy Sayısı	Toplam Hane Sayısı	Uygulanması Gereken Anket Sayısı	Uygulanan Anket Sayısı	Toplamdaki % Dağılım
Viranşehir	3	189	18,9	23	20,5
Suruç	3	186	18,6	20	17,9
Bozova	3	161	16,1	20	17,9
Hilvan	3	138	13,8	16	14,3
Halfeti	1	38	3,8	6	5,4
Siverek	3	228	22,8	27	24,0
TOPLAM	16	940	94,0	112	100,0

Araştırma alanında seçilen köyler için öncelikle ekonomik yoksulluk dikkate alınmıştır. Buna göre, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından destekleme faaliyetlerinin uygulandığı köyler, araştırma için seçilen köylere göre daha iyi ekonomik durumda olduğundan, örnekleme dışı bırakılmıştır. Sonuçta seçilen köylerin ortak özellikleri; yaşlı nüfusunun yoğun olması, köylülerinin ekonomik düzeylerinin kötü olması ve bu köylerin yoksulluk nedeniyle kente göç vermesi olarak belirlenmiştir. Göç, özellikle gençler tarafından yapıldığı için, geride kalan yaşlılar açısından önemli bir yoksulluk unsuru yaratması nedeniyle dikkate alınmıştır. Araştırmada Halfeti ilçesinden bir köy seçilmiş olup; Halfeti’nin diğer köylerinde ekonomik düzeyin iyi olduğu, köylerin ve işlenebilecek tarım arazilerinin baraj suları altında kalması dolayısıyla köylerde yoksulluğa bağlı olmayan yurt dışı göçün var olduğu gözlenmiştir.

2.2. Yöntem

Bireysel görüşmelerin ana hatlarını yaşlılık ve yoksulluk üzerinde etkili olan demografik yapı (cinsiyet, yaş, eğitim, sağlık durumu vb.) ekonomik yapı (gelir kaynakları, tüketim alışkanlıkları, tarımsal faaliyetler vb) sosyal yapı ile (akraba-komşuluk ilişkileri, çocuklarla bağlantı, şehre gitme sıklığı ve nedenleri vb.) yaşlılık, yoksulluk algısı ve yaşam memnuniyetini ortaya koyacak sorular oluşturmuştur. Birincil veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu ile elde edilmiştir. Çalışmada, nicel veri toplama tekniği kullanılarak veriler derlenmiştir. Bu kapsamda hazırlanan soru formu, yaşlıların okur-yazar olma oranının düşüklüğü dikkate alınarak, doğrudan görüşme yoluyla uygulanmıştır. Sorular yarı yapılandırılmış anket formu şeklinde ve yaşlıların sıkılmadan cevaplayabileceği uzunlukta hazırlanmıştır. Soru formu hazırlandıktan sonra, soruların işleyip işlemediğinin belirlenebilmesi amacıyla, pilot uygulama yapılmış, buna göre sorular yeniden düzenlenmiş ve uygulama tamamlanmıştır.

Bireysel görüşmeler ilgili köylerde görüşmeye gönüllü 65 yaş ve üzeri 69 kadın ve 43 erkek bireyle yapılmıştır. Alandan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak istatistik analiz programları aracılığı ile değerlendirilmiş, frekans, ortalama ve ilişki arayan istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiş ve cinsiyet arasında farklılık olup olmadığı ki kare testi ile test edilmiştir.

2.3. Kuramsal Çerçeve

Çalışma yapısal fonksiyonel yaklaşımla ele alınmış, ilgili konularda toplumsal cinsiyet analizi yapılmış, elde edilen veriler toplumsal değişme açısından yorumlanmıştır. Yapısal fonksiyonel yaklaşımın odak noktaları; daha çok içinde yaşadığımız toplum birimleri ve bunların alt sistemleridir. Bu yaklaşım ile orta boy kuramlar daha çok demografik ve ekolojik değişmeler, içgöçler, kentleşme, alt kültürler ve sapan davranışlar, toplumsal tabakalaşma, toplumsal hareketlilik gibi konularda odaklanmışlardır (Kongar, 2011). Yapısal fonksiyonel yaklaşım teorisinde; her toplum veya toplumsal yapı mevcut değer yargısı ve norm sistemi doğrultusunda birbirleriyle işlevsel bağlantı içinde bütünleşmiş öğelerden oluşur. Dolayısıyla her öğenin bir işlevi, bir gereksinimi karşılama veya diğer öğelerle bütünleşme niteliği vardır (Oskay ve Şen, 2012). Çalışmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulabilmesi ve çalışmanın anlaşılabilirliğinin sağlanabilmesi amacıyla; “yaş” ve “yoksulluk” kavramlarının akademik anlamda açıklanması gerekmektedir.

Yaş kültürel bir kategori olup; yaşın anlamı ve önemi, gerek tarihsel gerekse kültürler arası ilişkiler açısından değişiklikler sergilemektedir (Marshall, 1999). Birleşmiş Milletler Avrupa’da yaşlılığın 65 yaşından sonra başladığını kabul ederken; Türkiye’de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na göre ülkemizin ekonomik ve sosyal şartları gereği, yaşlanma alt sınırı 60 olarak belirlenmiştir (Sungur, 2012). Bu çalışmada Türkiye’de ve dünyada değişik kurumlar (TÜİK, FAO vb.) tarafından resmi olarak kullanılan temel yaş grubu dağılımı (0-14/15-64/65+) dikkate alınmıştır. Buna göre çalışmada yaşlılık alt sınırı 65 olarak alınmıştır.

Ekonomi Sözlüğünde yoksulluk esas olarak az gelişmişlik sorunu olarak görülmekte ve başta ABD olmak üzere, gelişmiş ülkelerde de yoksulluğun giderilemediği belirtilmektedir (Emiroğlu ve ark., 2006). Sosyoloji Sözlüğünde ise yoksulluk, genellikle maddi kaynaklardan, bazen de kültürel kaynaklardan yoksun kalındığını ifade eden bir durumdur. Sıklıkla sosyologların benimsedikleri “görelî” tanımlar, bireyin ya da grubun, toplumun diğer üyelerine kıyasla sahip oldukları kaynakları (başka bir deyişle onların görelî yaşam standartlarını) gösterir. Görelî yoksulluk, maddi kaynakların topluma dağılımdaki eşitsizliklerle ilgili bir sorun olduğuna göre, görelî yoksulluk ölçütlerinin en az mutlak yoksulluk ölçütleri kadar nesnel olduğu söylenebilir. Yoksulluğu geçimle ilişkilendiren tanımlar, üçüncü dünyadaki yoksulluğu incelerken büyük değer taşır (Marshall, 1999).

Yaşam memnuniyeti, yoksullukla bağlantılı olabilecek bir diğer kavramdır. TÜİK yaşam memnuniyetini; kişinin sürdürdüğü hayatı bir bütün olarak olumlu bir şekilde değerlendirmesi anlamında kullanmakta, literatürde ise genellikle “özel veya beyan edilmiş mutluluk” ve “özel refah” terimleri ile eş anlamlı kullanıldığını ifade etmektedir (TÜİK, 2014). Kurt ve ark. ise yaşam memnuniyetini, nesnel ve özel değişkenlerin bir birleşimi olarak tanımlamışlardır (Kurt ve ark., 2010).

Alemdar ve ark., yoksulluğu kimin tanımlaması gerektiğini tartışmış, devlet, araştırmacı, uzman vb. kişi ve/veya kurumlar yerine halka sorularak yapılan yoksulluk ölçümlerinin (özel yoksulluk ölçümü) farklılaşabileceğini vurgulamışlardır. Aynı çalışmada, bazen bir araştırmacının yoksul olarak nitelediği bir kişi veya grubun kendisini öyle görmediğini veya bunun tersini ortaya çıkardığı, diğer yandan şükürcülük, eldekiyle yetinme, kadercilik kültürünün yaygın olduğu, Türkiye’nin de içinde bulunduğu ülkelerde, kırsal alanlarda yoksulluk hatta açlık sınırının altında geliri olup da kendisini yoksul saymayan bireylere rastlandığı belirtilmiştir (Alemdar ve ark., 2012).

Türkiye’de ve dünyada yoksulluk üzerine yürütülen tartışmaların ve yapılan çalışmaların artışı konu ile ilgili literatürü geliştirse de üzerinde uzlaşılan bir yoksulluk tanımı ve yoksulluğun ölçülmesine dair ortak bir yöntem bulunmamaktadır. Kuşkusuz bunun en

önemli nedeni yoksulluğun nedenleri konusunda ortak bir görüş birliğinin oluşmamasıdır (Özdemir, 2010).

Bu çalışmada, yoksulluk ve yaşam memnuniyeti kavramlarının kişiden kişiye veya bölgeden bölgeye birbirinden oldukça farklılık göstermesi nedeniyle, görüşülecek kişilerin yoksulluk algıları ve yaşam memnuniyetlerini, kendi tanımlarıyla ortaya koymaları hedeflenmiştir. Bu açıdan araştırma “görelî yoksulluk” bakış açısıyla ele alınmıştır.

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

3.1. Demografik Durum Bulguları

Anket uygulanan köylerde 69 (%61,6) kadın 43 (%38,4) erkekle görüşme yapılmıştır. Köylerde genel olarak yaşlı kadın nüfus erkek nüfustan fazladır. Görüşme yapılan yaşlıların genel yaş ortalaması 71,6’dır. Bu değer kadınlar için 70,9, erkekler için ise 72,5 olarak bulunmuştur.

Kadınların %94,2’si, erkeklerin ise %7’si okuma yazma bilmemektedir. Eğitimde cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Erkeklerin %90,6’sı (39 kişi) ilk ve orta eğitim kurumundan mezundur (Tablo 2).

Tablo 2. Cinsiyete Göre Yaşlıların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okur yazar değil	65	94,2	3	7,0	68	60,7
Okur yazar	0	0,0	1	2,3	1	0,9
İlk okul	4	5,8	19	44,2	23	20,5
Orta okul	0	0,0	20	46,4	20	17,9
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ^2 : .000)

Güler ve ark. tarafından Zara’nın 20 köyünde yapılan yaşlılık araştırmasında ise eğitim durumu açısından kadınlarda en yüksek oranı %85 ile okur-yazar olmayanlar, en düşük oranı ise %0,4 ile ortaokul ve lise mezunu olanlar oluşturmaktadır (Güler ve ark., 2015).

Kadın nüfusun köylerde daha yoğun olduğu ve kadınların çoğunluğunun dul olduğu tespit edilmiştir. Kadınların %88,4’ü (61 kadın) dul olup, erkeklerin ise %53,5’i (23 erkek) duldur. Bunun temel nedeni kadınların evlilik yaşının erkeklerle oranla daha düşük olması ve karı koca arasında ciddi yaş farkının bulunmasıdır.

TÜİK 2017 verilerine göre yaşlı kadın nüfusun %2,5’inin hiç evlenmemiş, %44,3’ü evli, %3,4’ü boşanmış, %49,8’inin ise eşi ölmüştür. Erkek yaşlılarda ise eşi ölmüş olanların oranı %12,5’tir (TÜİK, 2017).

Yaşlı kadın nüfusta, yaşlı erkeklerle göre eşi ölmüş olanların daha yüksek oranda olmasında hem geleneksel toplumlarda evliliklerde kadın-erkek arasında yaş farkının fazla olması hem de kadınların ortalama yaşam süresinin erkeklerden daha fazla olmasının etkisi olduğu söylenebilir.

Kadınların %91,4’ü (63 kadın) 18 yaş ve altında evlenmiş; ortalama ilk evlilik yaşları ise 15,9 olarak hesaplanmıştır. Erkeklerin %62,79’u (27 erkek) 19-25 yaş arasında evlenmiş olup, ortalama ilk evlilik yaşları 20,8 olarak hesaplanmıştır. Kadınlarda 18 yaşından sonra yapılan evlilikler önemli düzeyde azalmaktadır ve cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Cinsiyete Göre Yaşlıların İlk Evlilik Yaş Grupları

İlk Evlilik Yaş Grupları	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
13 – 15	36	52,3	3	7,0	39	34,8
16 – 18	27	39,1	11	25,6	38	33,9
19 – 21	2	2,9	11	25,6	13	11,6
22 – 24	1	1,4	3	7,0	4	3,6
25 – 27	3	4,3	14	32,5	17	15,2
28 – 30	-	-	1	2,3	1	0,9
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ^2 : .000)

Evlilik durumunda çok eşlilik ile karşılaşmıştır. Kadınların %43,47' si (30 kişi) çok eşli bir evliliğe devam etmiş olup, bu kadınların %30'u 1. eş (9 kadın), %53,3' ü 2. eş (16 kişi), %16,7' si ise 3. eş (5 kişi) olmuşlardır. Erkeklerin eşi olan kadınların çocuklarının olmaması ve maddi anlamda kaygılarının olmaması dolayısıyla kuma evliliğine yöneldikleri düşünülse de kuma evliliği bulunan 30 kadından sadece 6 tanesinin hiç çocuğunun olmadığı tespit edilmiştir. Çok eşli kadınlar, kocalarının maddi durumlarının çok iyi olmadığını, çoğunun ciddi geçim sıkıntısı içerisinde olduğunu da belirtmişlerdir.

Evlilikte erkeklerin kadınlardan yaş olarak oldukça büyük olduğu, ortalama kadın erkek arasındaki yaş farkının 13,9 olduğu belirlenmiştir. İkinci evliliğin olduğu durumda ortalama yaş farkının 28'e kadar çıktığı görülmektedir. Görüşülen kadın ve erkeklerin sahip oldukları ortalama çocuk sayısı 7,3'tür. Bölgede kalabalık aile yapısı oldukça yaygındır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, genel anlamda, geleneksel toplumsal ve kültürel yapı henüz ağırlığını korumaktadır. Tarımda yarı feodal yapı, hayvancılıkta geleneksellik, yarı göçerlik ve hatta göçebelik bölgenin sosyo-ekonomik örgütlenme biçimleridir. Kökleri yüzyıllara dayanan bu örgütlenmenin doğal sonucu olarak da ağalık, şıhlık, ve aşiret reisliği gibi geleneksel kurumlar henüz varlıklarını korumakta, giderek azalan oranlarda da olsa etkilerini sürdürmektedir (Gökçe, 2007). Doğuda ağalık, beylik, şeyhlik, seyitlik, tarikatçılık gibi kavramlar toplumsal yapıda beliren odak noktalarını teşkil ederler. Bu tür kişilerin oluşturduğu rol, mevki (statü) ve yetkiler ağı toplumda birçok yenilikleri ve sosyal değişme sürecini önemli ölçüde etkileyebilir (Türkdoğan, 2009). Doğu ve Güneydoğu toplumunda var olan bu genel özellik; varlığını koruyabilmek ve güçlenebilmek için insan yığınına ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç durumu bölgede; erken yaşlarda evliliği ve doğurganlık hızını ciddi anlamda etkilemektedir. Çocuk sayısı kırsaldaki kadın ve erkek açısından farklı önemlere sahiptir. Kadın için çocuk sayısı (özellikle erkek çocuk); toplumsal statü ve itibar göstergesidir. Aynı zamanda kalabalık aile içerisinde doğurganlığı yüksek olan kadının saygınlığının artacağı düşünülmektedir. Erkek için çocuk sayısı; hem ekonomik yönden hem de toplumsal yönden gücün simgesidir. Çocuk çalışabilecek yaşa gelmesiyle eve gelir sağlayan bir birey olmakla beraber, ailenin güvenliğini arttıran bir birey de olur (Sevinç ve Davran, 2017).

Kadınların tamamı ev hanımı olup, emeklilik durumu/sosyal güvence söz konusu değildir. Erkeklerin %71,4'ü (32 kişi) çiftçi, %18,6'sı (8 kişi) işçi, %4,7'si (2 kişi) esnaf, %2,3'ü (1 kişi) ise memurdur. Erkeklerin %81,4' ünün (35 kişi) emeklilik durumu/sosyal güvencesi bulunurken; %18,6'sının (8 kişi) yoktur. Meslek yapılanması ve sosyal güvenlik durumu cinsiyet açısından anlamlı farklılığa sahiptir (sırasıyla χ^2 : .000, χ^2 : .000).

3.2. Sağlık Durumu Bulguları

Görüşülen yaşlıların %79,5'inin (89 kişi) sağlık sorunu olup %20,5'inin (23 kişi) sağlık sorunu bulunmamaktadır. Kadınların %75,4'ünün (52 kişi) sağlık sorunu bulunurken, erkeklerin %86'sının (37 kişi) sağlık sorunu bulunmamaktadır.

Hem kadınlarda hem de erkeklerde en çok görülen sağlık sorunu diyabet/ şeker rahatsızlığı olup yaşlıların %29,3'ünde (26 kişi) bu rahatsızlık bulunmaktadır. Şeker rahatsızlığından sonra en çok görülen sağlık sorunu %19,1 oranıyla (17 kişi) tansiyon ve %13,5 oranıyla (12 kişi) kalp şikâyetleridir. (Tablo 4).

Tablo 4. Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Sorunları

Sağlık Sorunları	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Şeker	11	21,3	15	40,5	26	29,3
Tansiyon	9	17,3	8	21,6	17	19,1
Kalp	6	11,5	6	16,2	12	13,5
Böbrek Yetmezliği	8	15,4	0	0,0	8	9,0
Kemik Erimesi	6	11,5	1	2,7	7	7,9
Kanser	6	11,5	0	0,0	6	6,7
Kas Ağrısı	4	7,7	1	2,7	5	5,6
Prostat	-	-	3	8,1	3	3,4
Bronşit	0	0,0	2	5,4	2	2,2
Kısmi Felç	0	0,0	1	2,7	1	1,1
Felç	1	1,9	0	0,0	1	1,1
Görme Kaybı	1	1,9	0	0,0	1	1,1
TOPLAM	52	100,0	37	100,0	89	100,0

Yaşlıların tedavi olmak amacıyla en çok tercih ettikleri sağlık kurumu devlet hastaneleridir (%59,5; 47 kişi). Devlet hastanesinde tedavi olmayı tercih eden yaşlıların %70,2'si (33 kişi) bu tercihlerinin nedenini “ekonomik sebepler” olarak belirtmişlerdir. Özel hastanede tedavi olmayı tercih eden yaşlı oranı %34,2 (27 kişi) olup bu kişilerin tercih nedeni “doktorun beğenilmesi” olarak açıklanmıştır. Sağlık sorunu olup tedavi olmayan 10 kişi, tedaviden sıkıldığını ve fayda görmediğini belirtmiştir. Bu yaşlıların 9'u erkektir.

89 yaşlı hastanın %78,7'sinin (70 kişi) tedavisine yardımcı olan varken, %21,3'ünün (19 kişi) tedavisine yardımcı olan bulunmamaktadır. Kadınların %94,2'sinin (49 kişi) sağlık sorununa yardımcı olan bulunurken, erkeklerin %56,8'inin (21 kişi) sağlık sorunlarına yardımcı bulunmaktadır. Kadınlarda kız çocuklardan alınan yardım erkeklere göre daha yüksek olup; kadınlar erkeklerin aksine komşulardan da yardım almaktadır. Erkeklerin %76,2'sine (16 kişi) hem erkek hem de kız çocukları yardım etmektedir. Eşlerin birbirlerine sağlık sorunlarında yardım etme düzeyleri oldukça düşüktür (Tablo 5).

Tablo 5. Cinsiyete Göre Yaşlıların Sağlık Sorunlarına Yardımcı Olanlar

Yardımcı Olanlar	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek ve kız çocuklar	16	32,7	16	76,2	32	45,7
Kız çocuklar	15	30,6	2	9,5	17	24,3
Erkek çocuklar	8	16,3	2	9,5	10	14,3
Komşular	6	12,2	0	0,0	6	8,6
Eşim	4	8,2	1	4,8	5	7,1
TOPLAM	49	100,0	21	100,0	70	100,0

(χ^2 : .000)

Sağlık sorunlarında yardım alınan kişiler cinsiyet açısından anlamlı farklılığa sahiptir. Toplam 21 yaşlıda yatalak olma durumu saptanmış olup; bu durumda olan 9 kadın, 12 erkek bulunmaktadır Yaşlılar sağlık sorunları ile ilgili olarak ortalama 9,6 yıl değişik kişilerden tedavi sürecinde yardım almaktadır.

Yaşlıların günlük hayattaki işlerinde (ev işleri, çarşı, alışveriş, tarla vb.) yardımcı olan kişilerin olup olmadığı sorulduğunda; yaşlıların %80,4' ü (90 kişi) kendilerine yardım edildiğini, %19,6' sı (22 kişi) ise yardım edilmediğini belirtmişlerdir.

Yardım alan yaşlıların %83,3'üne (75 kişi) tüm işlerde yardımcı olunduğu belirtilmiştir. Erkek ve kadınlar arasında yardım alınan kişiler farklılık göstermektedir ve cinsiyet açısından bu farklılık anlamlıdır. Yardımcı olanlar arasında en az paya sahip olan kişiler %1,1 ile (1 kişi) gelinlerdir. Kadınlara günlük işlerinde en çok yardımcı olanlar %46,2 ile kız çocukları olup erkeklere en fazla yardımcı olanlar %44,7 ile hem erkek hem de kız çocuklarıdır. Erkekler komşularından, gelinlerinden ve beslemelerinden yardım almamaktadır (Tablo 6). Yaşlılar günlük işleri ile ilgili olarak ortalama 12,1 yıl değişik kişilerden yardım almaktadırlar.

Tablo 6. Cinsiyete Göre Yaşlıların Günlük İşlerine Yardımcı Olanlar

Yardımcı Olanlar	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Kişi	%
Erkek ve kız çocuklar	12	23,1	17	44,7	29	32,2
Kız çocuklar	24	46,2	5	13,2	29	32,2
Eşim	3	5,8	11	28,9	14	15,5
Erkek çocuklar	1	1,9	5	13,2	6	6,7
Komşular	6	11,5	-	-	6	6,7
Besleme	5	9,6	-	-	5	5,6
Gelin	1	1,9	-	-	1	1,1
TOPLAM	52	100,0	38	100,0	90	100,0

(χ^2 : .000)

3.3. Ekonomik Durum Bulguları

Yaşlıların %33'ünün (37 kişi) yaşlılık veya dul maaşıyla geçindiği tespit edilmiştir. Bu 37 kişinin tamamı kadındır. Yaşlıların %27,7'si (31 kişi) ise kendi emekli maaşları ile geçinmektedir. Bu 31 kişinin ise tamamı erkektir. Kadınların hiçbirinin kendi maaşı olmayıp, çalışan kadın da bulunmamaktadır. Maddi ihtiyaçların karşılanma şekli, cinsiyet açısından anlamlı farklılığa sahiptir (Tablo 7).

Tablo 7. Cinsiyete Göre Yaşlıların Maddi İhtiyaç Kaynakları

Kaynaklar	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaşlılık-dul maaşı	37	53,8	-	-	37	33,0
Kendi emekli maaşı	-	-	31	72,1	31	27,6
Eşinin emekli maaşı	14	20,3	-	-	14	12,5
Oğlanlar yard. oluyor	9	13,0	4	9,3	13	11,6
Kendim çalışıyorum	-	-	5	11,6	5	4,5
Babasının emekli maaşı	5	7,2	-	-	5	4,5
Kendi geliri	1	1,4	3	7,0	4	3,6
Kocam çalışıyor	2	2,9	-	-	2	1,8
Komşular yard. oluyor	1	1,4	-	-	1	0,9
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ^2 : .000)

Kadınlarının tamamının emeklilik/sosyal güvencesi bulunmamasına rağmen %81,3'ünün (56 kişi) eşinden, babasından veya devletten dolayı aylık sabit geliri bulunmaktadır. Kendi gelirine sahip olan (kira, tarımsal ürün satış vb.) kadın yalnızca 1 kişidir.

Yaşlıların %82,1'i (92 kişi) tarımsal faaliyetler ile uğraşmamaktadır. Kadınlardan sadece 5 kişi (%7,2), erkeklerden ise 15 kişi (%34,9) tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Cinsiyet açısından tarımsal faaliyetlere katılım anlamlı farklılığa sahiptir (χ^2 : .000).

Kadınların %59,4'ü arazisi olmadığı için tarımsal faaliyetler ile uğraşmaz iken erkeklerin %78,5'i arazilerini çocuklarına bıraktığı için tarımsal faaliyetler ile uğraşmamaktadır (Tablo 8). Cinsiyet açısından tarımsal faaliyetlere katılmama nedeni anlamlı farklılığa sahiptir.

Tablo 8. Cinsiyete Göre Yaşlıların Tarımsal Faaliyetle Uğraşmama Nedenleri

Nedenler	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çocuklara bırakma	18	28,1	22	78,5	40	43,5
Arazinin olmaması	38	59,4	0	0,0	38	41,3
Sağlık sorunları	7	10,9	5	17,9	12	13,0
Arazinin verimli olmaması	1	1,6	1	3,6	2	2,2
TOPLAM	64	100,0	28	100,0	92	100,0

(χ²: .000)

Yaşlıların %23,2'si (26 kişi) arazi sahibi olup, ortalama sahip olunan arazi miktarı 57,69 dekadır. Kadınların %5,52'si (8 kişi) arazi sahibi iken erkeklerin %41,86'sı (18 kişi) arazi sahibidir. Kadınların ortalama sahip oldukları arazi miktarı 18,75 dekar, erkeklerin sahip oldukları ortalama arazi miktarı 75 dekadır.

Yaşlıların %63,4'üne (71 kişi) babadan miras kalmamış %36,6'sına (41 kişi) ise miras kalmıştır. Cinsiyet bazında erkeklerin %88,4'üne, kadınların %4,3'üne babasından miras kalmıştır. Babasından miras kalan erkeklerin tamamı resmi olan haklarını alırken, babalarından miras kalan 3 kadından sadece 1 tanesi resmi olan hakkını almıştır (Tablo 9). Cinsiyet açısından, babadan miras alma durumu anlamlı farklılığa sahiptir.

Tablo 9. Cinsiyete Göre Yaşlılara Babadan Miras Kalma Durumu

Miras Durumu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Var	3	4,3	38	88,4	41	36,6
Yok	66	95,7	5	11,6	71	63,4
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ²: .000)

Eşlerden kalan miras durumu incelendiğinde; 61 dul kadının 15'ine (%24,6) eşinden miras kalmış sadece 11 tanesinin resmi olan hakkını alabildiği saptanmıştır. Dul olan kadınların %75,4 'ü (46 kişi) ise eşinin vefatından sonra miras alamamıştır.

Kadınların %88,4'ünün (61 kişi) erkeklerin %58,1'inin (25 kişi) tarlası bulunmamaktadır. Kadınların tarla sahibi olmamalarının en önemli nedeni erkek çocukların el koyması ve kumalara kalması olarak açıklanmıştır.

Yaşlıların %33,9'unun (38 kişi) evi olmayıp, evi olmayan bu 38 kişinin 37'si kadındır. Kendi evine sahip olan kadınların sayısı 24, kendi evine sahip olan erkeklerin sayısı ise 42'dir. Kadınların 8'i eşine ait olan evde ikamet etmektedirler.

3.4. Sosyal Yapı ve İlişki Bulguları

Yaşlıların %38,27'si (31 kişi) genel olarak köyde herkes ile görüşüğünü belirtmiştir. Kadınların %36,3'ü (25 kişi), erkeklerin %14'ü (6 kişi) köyde hiç kimse ile görüşmemektedir. Kadınların yaklaşık yarısı (%47,73, 21 kişi) komşuları ile görüşürken, erkeklerden komşuları ile görüşen bulunmamaktadır (Tablo 10). Cinsiyet bazında görüşülen kişiler için anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 10. Cinsiyete Göre Yaşlıların Köyde Görüştüğü Kişiler

Görüşülen kişiler	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Herkes	6	13,7	25	67,6	31	38,3
Komşular	21	47,7	0	0,0	21	25,9
Çocuklar	11	25,0	8	21,6	19	23,5
Akrabalar	6	13,6	4	10,8	10	12,3
TOPLAM	44	100,0	37	100,0	81	100,0

(χ²: .000)

Erkeklerin %67,4'ü (29 kişi) gezme amacıyla her yere gidebilirken; kadınların %42'si (29 kişi) gezme amacıyla hiçbir yere gitmemektedir. Kadınların üçte biri gezme amacıyla sadece komşularına gitmektedir. Köy ortamında kadınların sosyal yaşam alanları oldukça dar olup, kadınların sosyal ilişkileri genellikle çocukları ve komşuları ile devam etmektedir. Cinsiyet açısından bu konuda anlamlı farklılık bulunmuştur (χ^2 : .000). Görüşme yapılan yaşlıların hiçbiri dernek, vakıf veya kooperatif üyesi değildir.

Köyde sadece kadınlar tarafından (22 kişi) sosyal ilişkilerin veya insani ilişkilerin bittiği ve saygının kalmadığı belirtilmiştir. Yaşlıların %57,1'i (64 kişi) köyde ihtiyaç duydukları her şeyin var olduğunu belirtmiştir ve bunların %43,8'i (28 kişi) kadındır.

Yaşlıların %34,8' i (39 kişi) yaşlıların huzur evine gitmesi fikrine tamamen karşı, %8'i (9 kişi) tamamen katılmakta, %14,3'ü (16 kişi) ise kısmen katılmaktadır. Erkeklerden hiçbiri yaşlıların huzurevine gitmesi fikrine tamamen veya kısmen katılmamışlardır. Yaşlıların huzur evine gitmesi fikrine kısmen katılan ve tamamen katılanların tamamı kadınlardan oluşmaktadır. Erkeklerin büyük çoğunluğu ise yaşlıların huzur evine gitme fikrine karşıdır (Tablo 11). Cinsiyet açısından bu konuda anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 11. Cinsiyete Göre Yaşlıların Huzur Evine Gitme Hakkındaki Fikirleri

Fikirler	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tamamen karşıyım	17	24,7	22	51,2	39	34,8
Karşıyım	11	15,9	20	46,5	31	27,7
Bilmiyorum	16	23,2	1	2,3	17	15,2
Katılıyorum	16	23,2	0	0,0	16	14,3
Tamamen katılıyorum	9	13,0	0	0,0	9	8,0
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ^2 : .000)

Huzurevine gitme fikrine katılan kadınlara nedeni sorulduğunda; “huzurevinin rahat bir ortam olacağı, ayrıca huzurevine gitmekle kimseye yük olmayacakları” belirtilmiştir. Huzurevine gitme fikrine tamamen karşı olan erkekler ise; “insanın ailesinin yanında olması gerektiğini, çocuklarının anne ve babalarına bakmak zorunda olduklarını ve huzurevine gitmekle ölümün kendilerince aynı anlama geldiğini” ifade etmişlerdir.

Huzurevi ile ilgili olarak kadınların ılımlı yaklaşımlarının temelinde; kadınların topluma ve ailesine olan güvenini kaybetmiş olması ve yaşlılıkta kendisinin bakımı ile ilgili olarak emin ellerde olma isteği bulunmaktadır. Tek başınıza kalsanız huzur evine gider misiniz? sorusuna yaşlıların %27,7'si (tamamı kadın 31 kişi) evet cevabı vermiştir. Bu kadınların %61,23'ü (19 kişi) kuma evliliği yapmış olan kadınlardır. Diğer yaşlıların %67'si (32 kadın, 43 erkek) hayır cevabını vermiştir. Konuyla ilgili fikri olmayanların ise tamamı kadın olup %5,4'tür.

3.5. Yoksulluk Algısı ve Yaşam Memnuniyeti Bulguları

Yaşlıların yaklaşık üçte biri (%32,1) kendisini yoksul olarak görmektedir. Kadınların %46,4'ü kendisini yoksul görürken, erkeklerin sadece %9,3'ü kendisini yoksul olarak görmektedir (Tablo 12). Cinsiyet açısından yoksulluk algısı anlamlı farklılığa sahiptir.

Tablo 11. Cinsiyete Göre Yaşlıların Yoksulluk Algıları

Yoksulluk Algısı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet (yoksul görüyor)	32	46,4	4	9,3	36	32,1
Hayır (yoksul görmüyor)	37	53,6	39	90,7	76	67,9
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ^2 : .000)

Yaşlılar sağlığın bozulması, karnını doyuramama ve başkalarına muhtaç olmayı en temel yoksulluk kriteri olarak görmekte, sağlığın bozulmasıyla insanın çaresiz ve yoksul olacağını düşünmektedir (%33) (Tablo 12). Cinsiyet açısından yoksulluk ölçütleri anlamlı farklılığa sahiptir.

Tablo 12. Cinsiyete Göre Yaşlıların Yoksulluk Ölçütleri

Yoksulluk Ölçütleri	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sağlığını kaybetme	12	17,4	25	58,1	37	33,0
Karnını doyuramama	27	39,1	6	14,0	33	29,5
İnsanlara Muhtaç Olma	18	26,1	11	25,6	29	25,9
Evinin olmaması	12	17,4	1	2,3	13	11,6
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ^2 : .000)

Yaşlıların %88,4'ü (99 kişi) “kadının mal sahibi olmamasının” kadının yoksulluğunu etkileyeceğini düşünürken; %11,6'sı ise etkilemeyeceğini belirtmiştir. Etkiler diyenlerin %67,7'si kadın (67 kişi); etkilemez diyenlerin %84,6'sı erkektir. Cinsiyet açısından bu konuda anlamlı farklılık bulunmuştur (χ^2 : .000). Etkilemeyeceğini düşünenlerin %38,5'i “kadının açıkta bırakılmayacağını” gerekçe göstermiştir (Tablo 13).

Tablo 13. “Kadının Mal Sahibi Olmaması Kadın Yoksulluğunu Etkilemez” Diyen Yaşlıların Gerekçeleri

Gerekçeler	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bölgede kadının açıkta bırakılmaması	1	50,0	4	36,4	5	38,4
Kocasının bakacağı	1	50,0	3	27,3	4	30,8
Çocuklarının bakacağı	0	0,0	4	36,4	4	30,8
TOPLAM	2	100,0	11	100,0	13	100,0

Kadınların %71'i (49 kişi) erkeklerin ise sadece %4,7'si (2 kişi) sosyal yardım kurumlarından yardım almaktadır. Cinsiyet açısından bu konuda anlamlı farklılık bulunmuştur (χ^2 : .000). En çok yardım alınan kurum kaymakamlıklara bağlı olan “sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları” olup; yardım alan 51 kişinin %84,3'ü (41 kadın, 2 erkek) bu kurumdan yardım almaktadır. Alınan yardımların çoğunluğu (%82,4) hem maddi hem de aynı (elbise, gıda, yakacak gibi) niteliktedir.

Yaşlıların %43,7'si (49 kişi) hayatından memnun olduğunu belirtirken, %29,5'i (33 kişi) orta düzeyde memnun olduğunu belirtmiştir. Hayatından çok memnun olan kadın ve hayatından hiç memnun olmayan erkek bulunmamaktadır (Tablo 14). Cinsiyet açısından bu konuda anlamlı farklılık vardır.

Tablo 14. Cinsiyete Göre Yaşlıların Hayattan Memnuniyetleri

Memnuniyet Düzeyi	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok memnunum	0	0,0	7	16,3	7	6,3
Memnunum	26	37,8	23	53,5	49	43,7
Orta halli	21	30,4	12	27,9	33	29,5
Memnun değilim	11	15,9	1	2,3	12	10,7
Hiç memnun değilim	11	15,9	0	0,0	11	9,8
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ^2 : .000)

Hayatından hiç memnun olmayan kadınlara nedeni sorulduğunda kadınlar; “istedikleri hiç bir şeye sahip olmadıklarını, çocuklarının kendileri ile görüşmediğini ve yalnız olduklarını” belirtmişlerdir. Hayatından çok memnun olan erkeklere nedeni sorulduğunda erkekler “istedikleri her şeye sahip olduklarını” belirtmişlerdir.

Yaşlıların hem devletten hem de ailelerinden beklentileri aynı düzeyde olup devletten beklentisi olmayan yaşlıların oranı %57,14 (64 kişi), ailesinden beklentisi olmayanların oranı

ise %56,25 dir (63 kişi). Beklentisi olanlar; sağlık, maddiyat ve yalnız kalmamak gibi konularda beklenti içerisindedirler. Cinsiyet açısından kadınların devletten beklentisi %65,2 (45 kişi) oranıyla yüksek düzeyde olup, erkeklerin ise %86,5'inin (37 kişi) devletten beklentisi yoktur. Çevrelerinden (komşularından) beklentisi olan yaşlı bulunmamaktadır (Tablo 15). Devlet ve aileden beklenti konusunda cinsiyet açısından anlamlı farklılık vardır ve her iki durum için ki kare değeri (χ^2 : .000) olarak bulunmuştur.

Tablo 15. Cinsiyete Göre Yaşlıların Devletten, Aileden ve Çevreden Beklentileri

Beklentiler		Kadın		Erkek		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Devlet	Var	45	65,22	6	13,95	48	42,86
	Yok	24	34,78	37	86,5	64	57,14
Aile	Var	31	44,93	18	41,86	49	43,25
	Yok	38	55,07	25	58,14	63	56,25
Çevre	Var	-	-	-	-	-	-
	Yok	69	100,0	43	100,0	112	100,0

Yaşlıların %43,8'i (63 kişi) yaşlılık kavramını yetersizlik (güçsüzlük, muhtaçlık, hastalık vb.) olarak görmektedir. Cinsiyet açısından kadınların %62,3'ü (43 kişi) kendisini yetersiz olarak görürken, erkeklerin sadece %14'ü (6 kişi) kendisini yetersiz görmektedir (Tablo 16). Cinsiyet açısından bu konuda anlamlı farklılık vardır.

Tablo 16. Cinsiyete Göre Yaşlıların “Kendini Yetersiz Görme” Hakkındaki Fikirleri

Fikirler	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın	%	Erkek	%	Kişi	%
Yetersiz görüyorum	43	62,3	6	14	49	43,8
Yetersiz görmüyorum	26	37,7	37	86	63	56,2
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

(χ^2 : .000)

Yaşlıların %40,2'si (45 kişi) geçmişe göre yaşlılara verilen değerlerin aynı olduğunu, %40,2'si (45 kişi) ise daha kötü olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet açısından kadınların %46,4'ü (32 kişi) daha kötü olduğunu belirtirken, erkeklerin %55,8'i (24 kişi) aynı olduğunu belirtmiştir (Tablo 17).

Tablo 17. Cinsiyete Göre Yaşlıların “Yaşlılara Verilen Değer” Hakkındaki Fikirleri

Fikirler	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Daha iyi	16	23,2	6	14	22	19,6
Aynı	21	30,4	24	55,8	45	40,2
Daha kötü	32	46,4	13	30,2	45	40,2
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

Yaşlıların %46,4'ü (52 kişi) toplumdaki en önemli görevlerinin “tecrübelerini aktarmak ve paylaşmak” olduğunu %7,1'i (8 kişi) ise “topluma örnek olma” olduğunu düşünmektedir. Yaşlıların toplumdaki görevinin “bir kenarda oturmak” olduğunu düşünen erkek bulunmamaktadır. Ancak kadınların %24,6'sı (17 kişi) yaşlıların toplumdaki görevinin “bir kenarda oturmak” olduğunu düşünmektedir (Tablo 18).

Tablo 18. Cinsiyete Göre Yaşlıların Toplum ve Aile İçindeki Görevleri

Toplum İçindeki Görevler	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tecrübelerini aktarmak	27	39,2	25	58,1	52	46,5
Akıl vermek	19	27,5	5	11,6	24	21,4
Bir kenarda oturmak	17	24,6	0	0,0	17	15,2
Yapacağını yapmış	4	5,8	7	16,3	11	9,8
Örnek olmak	2	2,9	6	14,0	8	7,1
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0
Aile İçindeki Görevler	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akıl vermek	26	37,7	31	72,1	57	50,8
Bir kenarda oturmak	30	43,6	4	9,3	34	30,4
Yapacağını yapmış	7	10,1	7	16,3	14	12,5
Tecrübelerini aktarmak	5	7,2	0	0,0	5	4,5
Örnek olmak	1	1,4	1	2,3	2	1,8
TOPLAM	69	100,0	43	100,0	112	100,0

Yaşlıların %50,9'u (57 kişi) ailesine karşı görevinin “akıl vermek” olduğunu, %1,8'i (2 kişi) ise “ailesine örnek olmak” olduğunu düşünmektedir. Kadınların %43,5'i (30 kişi) ailesine karşı en önemli görevinin “bir kenarda oturma” olduğunu düşünürken, erkeklerin %72,1'i (31 kişi) “akıl verme” olduğunu düşünmektedir (Tablo 18). Her iki durum için ki kare değeri (χ^2 : .000) olarak bulunmuştur.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişme sürecinin hız kazandığı 1950’li yıllardan sonra, özellikle kırdan kente yapılan göçler sonucu, kırsal alanlar temel üretim fonksiyonu olma özelliklerini kaybetmeye başlamışlardır. Sosyo-ekonomik gelişmenin kaçınılmaz sonucu olan bu durum sadece tarımsal üretim alanlarının atıl kalmasını değil aynı zamanda aile yapısını ve ilişkileri de etkilemektedir. Yapısal-fonksiyonel bütünlük içinde gerçekleşen bu sürece kırsal alan, yaşlılık ve yoksulluk ile toplumsal cinsiyet bağlamında bakıldığında, önemli değişmelerin varlığından bahsedilebilir.

Kırsal alanlar, her ne kadar nüfusu giderek azalsa da, bir ülkede özellikle yaşlı nüfus açısından önemi korumaktadır. Geleneksel değerlere (toprak, aile ocağı vb.) bağlılığı daha yüksek olan yaşlılar kırsal alandaki sosyo-ekonomik yetersizliklere rağmen kırdan yaşamaya devam etmektedir. Bu süreç yaşlıların yaşam döngüleri tamamlanmaya kadar devam edecek; tarla, ev vb. ekonomik değerler daha sonra ya çocuklar tarafından kiralanacak ya da satılacaktır. Eğitim, iş vb. nedenlerle şehre yerleşmenin toplumsal yapıda uzun vadeli yarattığı temel değişimlerden biri bu olmaktadır. Bu durum sadece araştırma alanında değil farklı yerlerde de gözlenebilen bir olgudur. Değişik alan araştırmalarında araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Kantar ve Erkan, 2001; Davran ve ark, 2017). Araştırma alanında arazilerin çoğunun çorak olması da önemli bir etkidir. Bunun dışında yaşlıların yaklaşık üçte biri tükettiği tüm gıda ürünlerini dışarıdan satın almaktadır. Kırsal alanlar için bu önemli diğer bir değişimdir. Bununla birlikte gelişmeyle beraber arzu edilen örgütlü yaşam (kooperatif, dernek, vakıf vb.) araştırma alanı için söz konusu değildir. Bu durum ekonomik güçsüzlüğün hem nedeni hem de sonucudur.

Yaşlılık Türk toplum yapısında önemli bir değerdir ve yaşlılar aile içinde korunup kollanır. Buna rağmen yaşam şartlarının değişmesi ile yaşlılık sorunları ortaya çıkmaya başlamış ve bundan kırsal kesim de payını almaya başlamıştır. 20-30 yıl önce kırsal kesimde huzurevi gibi bir olgunun incelenmesi çok olası değilken şu anda araştırma alanında yaşlı insanlar için huzurevi, çoğunluğu kadın da olsa, bir seçenek haline gelmeye başlamıştır. Yine önceki yıllarda çocuk sahibi olmanın temel nedenlerinden biri “yaşlılık güvencesi” iken şu

anda araştırma alanında ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu, çok fazla maddi güçleri olmasa da çocuklarına halen maddi ve manevi yardımda bulunmaktadır. Çocuklarından maddi yardım alan yaşlıların oranı oldukça düşüktür. Üstelik araştırma alanında ortalama çocuk sayısı aile başına 7,3 gibi oldukça yüksek bir rakamdır.

Yoksulluk kavramı toplumumuzda, büyük olasılıkla kadereci yapıya bağlı olarak, kişiler tarafından çok öne çıkarılan bir konu değildir. Kadınların yaklaşık yarısı, erkeklerin ise yaklaşık onda biri kendisini yoksul olarak görmektedir. Yaşlıların yoksulluk algıları belirli bir refah düzeyinden çok, karın doyurma, kimseye muhtaç olmama ve sağlık odaklıdır. Bu açıdan belirli bir toplumsal değişme olgusundan bahsetmek olası değildir. Nitekim yaşlıların üçte ikisi köylerinde her şeyin mevcut olduğunun ve hiçbir ihtiyaçlarının olmadığını belirtmiştir. Kadın ve erkeklerin yaklaşık yarısı ailelerinden sosyo-ekonomik beklenti içindedir. Aileden olan beklentiler kadınlarda daha çok devlete yönelmiştir. Erkeklerde ise devlet beklentisi çok düşüktür. Her iki cinsiyet için çevreden herhangi bir beklenti bulunmamaktadır.

Toplumsal cinsiyet açısından erkeklerin kadınlara göre daha fazla soruna sahip oldukları söylenebilir. Araştırma alanında kadınların neredeyse tamamı sağlık sorunlarında çocuklarından ve çevrelerinden yardım alırken, erkeklerin yarıya yakını yardım alabilmektedir ve bu yardım sadece çocuklarla sınırlıdır. Sosyal yardım fonlarından faydalananların önemli bir kısmı da kadındır. Aslında bu doğal bir sonuç sayılabilir. Çünkü arazi ve tarla gibi önemli ekonomik değerlere kadın sahip değildir ve miras hakkını dahi alamamaktadır. Doğrudan sosyal güvenliğe sahip kadın da bulunmamaktadır. Dolayısıyla toplumda var olan toplumsal cinsiyet kalıplarının, yaşlılıkla beraber, zorunlu da olsa, bir parça tersine dönmekte olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet açısından önemli sayılabilecek bir diğer gelişme ise kadınların aile içindeki görevlerine ilişkin fikirlerinde meydana gelmiştir. Kadınların yaklaşık yarısı ailedeki temel görevinin “bir kenarda oturmak” olduğunu ifade etmiştir. Bu ifade özellikle geniş aile düzeninde çok olası olmayıp, çekirdek ve eksik aile olgusunun bir sonucu olarak görülebilir.

Kadınlar tüm araştırma süresince öncelikle kocalarından sonrasında ise çocuklarından şikâyet etmişler, kocalarının kendilerine hiç değer vermediğini, ailesiyle beraber (kayınbaba, kaynana, görümce gibi) eziyet ettiğini ve çaresizlikten bu duruma katlandıklarını belirtmişlerdir. Kocalarından sonra aynı durumunun çocukları tarafından devam ettirilmiş olması nedeniyle çocuklarını çok seven, çocuklarından çok memnun olan kadına neredeyse rastlanmamıştır. Kadınların çoğu buna neden olarak çocukları arasında ayırım yaptıklarını (erkek çocuğun lehine) ve pişman olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum görüşülen kadınların çocukları tarafından, diğer bir ifadeyle ikinci kuşak tarafından doğru algılanırsa ve çocuklar arasında ayırım yapılmazsa, ileride kız çocuk lehine gelişme yaşanabileceği söylenebilir.

Bölge açısından genel olarak çok eşliliğin kültürel bir olgu olduğu ve genç kuşaklar arasında da varlığını korumaya devam ettiği söylenebilir. Eşler arasındaki yaş farkının yüksek olması ve kadının ilk evlilik yaşının düşük olması sadece Şanlıurfa ilinde değil genel anlamda tüm Güneydoğu ve Doğu’da karşılaşılan bir durumdur. Kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesinin altında yatan en önemli sebep; erkeğin ailesinin (özellikle erkeğin annesinin) küçük yaşta kız çocuğu alarak gelinin ailenin kültürüne, alışkanlıklarına ve sosyal ilişkilerine daha kolay uyum sağlaması isteğidir. Dolayısıyla erkeğin yaşlılığında kadının zorlanmadan hizmet edebilmesi için erkekten en az 15 yaş küçük olması beklenmektedir. Küçük yaşta ve kendilerinden 10-15 yaş büyük erkeklerle evlenen kadınlar, çocukları için de aynı geleneği devam ettirme çabası içerisindedirler. Bu döngü kırsal kadınların yoksulluğunu devam ettiren ve çevrelerine bağımlı hale getiren bir süreçtir.

Sonuç olarak araştırma alanında bazı değerler gönüllü veya zorunlu olarak değişirken, bazı değerler devam ettirilmektedir. Bu durum toplumun bütünüyle bazı noktalarda keşirirken, bazı noktalarda ise farklılık göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Alemdar, T., Demirdöğen, A. ve Ören, M. N. (2012). *Kırsal Yoksulluk Ölçüm Sorunu ve Türkiye*.<http://www.alperdemirdogen.com/wp-content/uploads/kırsal-yoksulluk-olcum.pdf> adresinden elde edilmiştir.
- Davran, M.K., Özalp, B., Yurt, B., Yıldız, F. ve Fırat, H. (2017). Antep Fıstığı Üreten İşletmelerde Tarımsal ve Toplumsal Değişme: Gaziantep İli Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(2): 299-309.
- Emiroğlu, K., Danışoğlu, B., Berberoğlu, B. (2006). *Ekonomi Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gökçe, B. (2007). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Güler, Z., Özsel, D. ve Güler, N. (2015). Arafta Kalan Yaşlılar: Kırdan Kente Göçün Yaşlılara Etkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2015-2): 685-713.
- Güler, Z., Güler, N. ve Özsel, D. (2016). Kırsal Kesimde “Yaşlı Kadın Olmak”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD) / Journal of International Scientific Researches*, 1(2): 86-100.
- Güler, Z. (2017). Yaşlılık ve İntihar. *Sosyoloji Konferansları*, 55(2017-1): 181-193.
- Kantar, M. ve Erkan, O. (2001). Adana İl Merkezinde ve Kırsal Alanında Yaşayarak Tarımsal Faaliyetlerine Devam Eden Ailelerde Toplumsal Yapı ve Toplumsal Cinsiyet. *Ç.Ü.Z.F. Dergisi*, 16(1): 9-18.
- Kongar, E. (2011). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurt, G., Beyaztaş, F. ve Erkol, Z. (2010). Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti, *Adli Tıp Dergisi*, 24(2): 32-39.
- Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. (2015). *TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi*. Ankara: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı Yayınları 2015-RP-1/91.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çevirenler: Osman Akınhay, Deya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mulley, G. (2012). A History of Geriatrics and Gerontology. *European Geriatric Medicine*, 3(4):225-227.
- Oskay, Ü. ve Şen, H. (2012). *Sosyolojiye Giriş* (M. TUNA editör, s.49-66). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özdemir, S. (2010). *Kırsal Yoksulluk: Günlüce Köyü Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Özkul, M. ve Kalaycı, I. (2015). Türkiye’de Yaşlılık Çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2015-2): 259-90.
- Sevinç M.R. ve Davran K.M. (2017). *Adana İlinde Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Geleceği*. Ankara: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, TEPGE, Yayın No: 283.

- Sungur, N. (2012). Türkiye’de Ömür 20 Yılda 10 Yıl Uzadı. *National Geographic Türkiye*, Mayıs 2012, No:133.
- TÜİK. (2014). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2014*. Ankara: TÜİK yayınları, Yayın No: 4381.
- TÜİK. (2017). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2016*. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/Yasli_Sagligi/raporlar_istatistikler/TUIK_Yasli_Istatistik_2016.pdf adresinden elde edilmiştir.
- TÜİK. (2018). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2017*. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/Yasli_Sagligi/raporlar_istatistikler/TUIK_Yasli_Istatistik_2017.pdf adresinden elde edilmiştir.
- TÜİK. (2019). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2018*. <https://www.brandingturkiye.com/tuikten-istatistiklerle-yasli-raporu-2018/> adresinden elde edilmiştir.
- Türkdoğan, O. (2009). *Doğu ve Güneydoğu Sorunları ve Çözüm Yolları*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- WHO. (2015). *World Report On Ageing And Health*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf;jsessionid=5F3DC3C84B4BF08001FA3894F416E522?sequence=1 adresinden elde edilmiştir.